ӘДӘБИЈЈАТ ВӘ ИНЧӘСӘНӘТ

6 март
1987-чи ил
№ 10 (2249)

6

ПОЕЗИЈА

АРЗУЛАРЫН ТӘРӘННҮМҮ

Әнвәр Әһмәд. «Оғуллар, гарталлар», «Кәнчлик», 1986.

Әнвәр Әһмәдин «Оғуллар, гарталлар» адлы тәзә китабында мүасир дөврүмүзүн аб-һавасынын, вәтән, ана, инсан мәһәббәтинин ифадәси әсасдыр. Бу мөвзулар елә габарыгдыр вә мүәллифин башга мөвзулардакы ше'рләри илә елә вәһдәтдәдир ки, китабын руһуну, истигамәтини, чаныны тәшкил едир. Бүтүн ше'рләрин, поемаларын архасында чәсур, чылғын, һәссас лирик гәһрәман дајаныр. Һәмишә нараһатчылыгла јашајан, «Јох, вәтән борчундан чыхмамышам мән» дејән бу лирик гәһрәманын үрәји, варлығы дүнјада баш верән чидди ичтимаи-сијаси һадисәләрлә, вәтәнлә, торпагла, онун кечмиши вә бу күнү илә, көзәлликләри илә сых бағлыдыр.

Планетимизин нараһатлыглары, һәјатын зиддијјәтләри, сүлһ, динчлик, әмин-аманлыг, сәадәт, хошбәхтлик арзулары, мүһарибә гызышдыранлара нифрәт, гәзәб дујғулары китабдакы бир чох ше'рләрдә өз әксини тапмышдыр. Одур ки, бу ше'рләрин ичтимаи-сијаси сиглəти күчлүдүр, тәкчә бир нәфәрин јох, минләрин исток вә арзуларыны ифадә едир. Шаир тәкчә өзү үчүн, өз талеји үчүн јох, дүнја, бәшәријјәт үчүн нараһатдыр, «бир јердә дајана билмир» заманы бирлијә, әдаләтә, һагга сәсләјир:

Көзләрим јол чәкир,
дүнјам нараһат,
Нараһат көрүнүр евим-ешијим.
Дүнјада ган-гада көрмәсин һеч вахт
Көзәл јурдум-јувам, исти бешијим.

Әлбәттә, бу арзу мүгәддәсдир, шаир онун тәрәннүмүнә ән көзәл мисралар һәср етмишдир. Сүлһ арзулары бизим хошбәхт һәјатымызын, хош күнләримизин, шән балаларымызын, доғма торпағымызын вәсфи илә долу олан ше'рләрдә дә гызыл бир хәтт кими кечир. Чүнки бу хош күнләри, балалары, һәјатымызын, доғма торпағымызын көзәлликләрини көз бәбәји кими горујуб сахламаг лазымдыр. Дүнјаны јени мүһарибә тәһлүкәсиндән хилас етмәк һамынын мүгәддәс борчудур. Бу мә'нада китабдакы «Рејгана ачыг мәктуб», «Оғул, радио нә дејир» адлы ше'рләрин, бу сәпкидә јазылмыш башга ше'рләрин әһәмијјәти чохдур. Мүәллиф Вәтәнимизин башы үстүнү гара булудларын алдығы чәтин илләри, әзаб-әзијјәтләри әбәс јерә хатырламыр, ағрылы-ачылы бу хатирә ше'рләри дә мүһарибә әлејһинә гәзәб нидалары, е'тиразы илә долудур. Шаир дүнјаны, онун көзәллијини, фүсункар тәбиәтини дөнә-дөнә тәрәннүм етдикчә бүтүн инсанлары бу көзәллији, бу тәбиәти горумаға сәсләјир:

Јашамаг истәјирик
чәмән дә, күл дә, мән дә!

Вәтән мәһәббәти «Оғуллар, гарталлар» китабында ән апарычы мөвзудур. Шаир доғма Азәрбајчанынын көзәл һәјатыны, севинчини, фәрәһини, ејни заманда ики јерә бөлүнүб парчаланмасыны, бу ајрылыгдан доған кәдәрини, ағрысыны сәтирләрә чевирир. Илк өвладынын адыны Бабәк гојмағы илә фәхр едир, ана торпағымызын тәкчә фүсункар тәбиәтинин ајры-ајры лөвһәләрини, мәнзәрәләрини көстәрмәклә кифајәтләнмир, онун гәһрәманлыгла долу тарихини тез-тез јада салыр, ајрылыгдан доған һәсрәти, гәми, кәдәри вермәклә јанашы, гәзәблә долу е'тираз сәсини учалдыр. Ајры-ајры тәбиәт лөвһәләринин тәсвиринә фикир верин. Бу лөвһәләр чанлыдыр, бизим торпағымызын өзүнәмәхсус чәһәтләрини, чизкиләрини вермәји бачарыр:

Бир чичәкдир һәр јағышын
дамчысы,
Һәр булудун бир курашдыр
гамчысы.

Шаир тәсвир вә тәрәннүм етдији бу көзәлликләрдән доја билмир, она көрә тәбиәтдән дағлар гәдәр өмүр истәјир. Тәбиәтдән, көзәлликдән, һәјатдан зөвг ала билдији кими, зәһмәтә гатлашмағы, гуруб-јаратмағы да севир, онсуз һәјатыны тәсәввүрә кәтирмир, бу мә'нада «Әлләрим» ше'риндәки фикирләр мараглыдыр. «Бир аз габарлашан, бир аз күтләшән» бу әлләр фәһлә, кәндли әлләридир, «нотанла, өнүзлә, хышла јарышан» бу әлләрә өмрү боју миннәтдардыр:

Өмрүмүн чөрәк ағачы —
Ән сәдагәтли јол јолдашым!

«Анамсыз күнләр» силсиләсинә дахил олан ше'рләр китабын мүвәффәгијјәтли ше'рләри сајыла биләр. Бу силсиләдә анаја мәһәббәт һисси күчлүдүр. Бу һисси шаир чылғынлыгла, јанғы илә, һәсрәтлә гәләмә алыр, ана јохлуғунун кәдәринә гапылыр, өз гызы илә анасы арасында охшарлыглар ахтарыб тапыр, кәдәрли һисс вә дујғуларыны тәбиәтлә бөлүшмәјә чалышыр. Анасыз галса да, шаир өзүнү анасыз дујмур, һара бахырса, ону көрүр. Елә ки, тәбии, һәјати деталлардан истифадә едир, онда мисралар даһа долғун, даһа мә'налы олур, одур ки, инди дүнјада олмајан ананын магнитофона јазылмыш лајласынын јенидән сәсләнмәси епизоду бу мә'нада тә'сирлидир. Бу ше'рин архасындан балаларына үрәкдән бағланан меһрибан бир инсанын — гајғы илә, мәһәббәтлә ишыгланан сифәти чанланыр:

Бахышлары диварымыздан
бојланыр,
Ајағ изләри кәнд јолундан.

Китабда севки, мәһәббәт, инсан ләјагәти, ев-аилә мүнасибәти һаггында јазылмыш әсәрләр ичиндә «Кишиләр гајыдыб евә кәләндә» адлы ше'р сәмимијјәти, тәбиилији илә сечилир. Хошбәхт аилә сәадәтинин мисли-бәрабәри јохдур. Ше'р мәһз бу сәадәтин тәрәннүмүндән ибарәтдир. Ев-ешик ләјагәтини, јурд-јува сәдагәтини горумағы әсас тутан шаир ана лајласыны, көрпә гығылтысыны, киши вүгарыны аилә сәадәтинин тәмәл дашы сајыр, чаванлары «өмрүн азлығыны дујуб дәрк етмәјә», «јерсиз килејләри тәрк етмәјә» чағырыр.

«Гобустан мө'чүзәси» вә «Вәтән» адлы поемаларыны Әнвәр Әһмәд билаваситә ана торпағымыза, она бәсләдијимиз бөјүк мәһәббәтә һәср етмиш, һәвәслә, илһамла бу торпағын узаг кечмиши илә бу күнүнү вәһдәтдә вермәјә, көзәллијини, ешгини, амалыны, арзусуну чанландырмаға чалышмыш, ше'рләриндәки фикирләр, дујғулар поемаларында даһа кениш ифадәсини тапмышдыр.

Бу китаб көстәрир ки, мүәллифин јарадычылыг имканлары чохдур, анчаг бу имканлардан һәмишә истифадә едә билмир, бә'зән тәләсир, риторикаја, патетикаја мејл көстәрир, истәр-истәмәз сөзчүлүјә гапылыр, көһнә сөз вә ифадәләрдән узаглашмыр. Бә'зи һалларда исә сәһв фикирләр, мүлаһизәләр јүрүдүр. Мәсәлән, «Ше'р» адлы јазыдакы фикирләрлә, зарафатјана олса да, разылашмаг мүмкүн дејил. Чүнки поезија һәр заман, һәр вахт үчүн бөјүк естетик бир гүввәдир, бу мә'нада «топ-түфәнкин гаршысында наһагдыр ше'р» мүлаһизәсини гәбул етмәк олмур. Севки ше'рләриндә бә'зән бајағы, чылыз һиссләр үстүнлүк газаныр. «Мәним ше'р ганадым» вә «Инадым» адлы ики ше'р, демәк олар ки, ајры-ајры адларына бахмајараг ејни ше'рдир. Онлардан бири китабдан чыхмалы иди.

Әнвәр Әһмәд һәјатын вә тәбиәтин гојнунда јашајыр, јегин мүшаһидәләри дә зәнкиндир, одур ки, исте'дадлы шаирдән даһа көзәл, даһа мараглы, даһа мә'налы ше'рләр, поемалар көзләмәјә һаггымыз чохдур. «Оғуллар, гарталлар» китабы көстәрир ки, бу инамы, е'тимады доғрултмаг үчүн онун бүтүн имканлары вардыр.

Т. МАҺМУД